

Інтегрована програма гармонійного розвитку особистості
(програма виховної роботи)
Для учнів 1-4 класів

Автор: *Мартиненко Людмила Василівна,*
вчитель початкових класів, Ірпінської
спеціалізованої загальноосвітньої
школи I-III ступенів з поглибленим
вивченням економіки та права №2 Ірпінської міської ради

Пояснювальна записка

Сьогоднішній соціум ставить перед нами задачі психологічної й інформаційної стійкості та, одночасно, мінливості, чутливості. Це потребує виховання людини нової якості, з достойною самореалізацією на користь того ж соціуму й, більше того, на користь планети й всього Космосу. Саме тому дитину потрібно виховувати різнобічно, органічно розвиваючи її центральний «апарат» мислення, навчаючи активно переробляти інформацію, об'єми якої зростають в геометричній прогресії. Поява нових загальноосвітніх концепцій стала закономірністю на початку третього тисячоліття. Лише глибокі зміни в поглядах на світ, оволодіння новою методологією й інструментами його пізнання дозволять людині органічно вступити в новий етап духовної еволюції нашої планети - ноосферу. Сам час вимагає перегляду поглядів на людину, природу й суспільство, уявлень про характер їх взаємостосунків, про якість і роль соціальних інститутів, відповідальних за життя людства на початку третього тисячоліття. Одним з таких інститутів є **система освіти**, яка повинна перелаштуватися на такий режим роботи, який поєднує здоровий консерватизм, тобто стійкість структури, зі здатністю змінюватися відповідно до потреб часу.

Основою програми виховної роботи є ноосферна концепція вчення В. І. Вернадського, котру розвивають сьогодні в різних наукових напрямках. Її сутність полягає в наявності системи пластів-складників, які оточують нашу планету, головною серед яких є сфера одухотвореного Розуму – Ноосфера.

Поняття «освіта», з точки зору ноосфери, означає формування в учня внутрішньої системи образів Людини взагалі й образу самого себе, зокрема.

Ноосферна освіта - це еволюційно новий етап розвитку освітньої системи початку XXI століття, яка є комплексом передових досягнень вітчизняної і світової науки й психолого-педагогічної практики. Це процес постійного розширення сфери самоідентифікації, розширення кордонів особистості до нових творчих, міжособистісних, соціальних і загальнолюдських масштабів. Сутнісне сприйняття й засвоєння знань про світ, а також умінь і навичок взаємодії з ним дає особистості можливість фактично безкінечного «росту» – безкінечного розширення своєї свідомості, перетворення знань в частину своєї суті. Мова йде не тільки й не стільки про об'єми засвоєної інформації, скільки про методи інформаційної роботи, її швидкість і результативність. У такому контексті самоідентифікація може бути зрозуміла як внутрішній психічний процес, який має на меті повне використання всіх здібностей людини під час її осягнення світу, сприйняття чи не сприйняття систем цінностей.

Навчання в початковій і середній школі покликане дати людині знання, методи, інструменти у світі думки, ідей, знань, життєдіяльності. Іншими словами, воно повинне навчити діяльнісній інформаційній самоідентифікації. Таким чином, виховання й навчання являють собою один процес-ініціювання еволюції мислення й свідомості особистості.

Метою такої освіти-виховання є створення умов для ноосферного розвитку дітей, розкриття їх особистісного потенціалу й самореалізації в соціумі, формування їх морально-етичної самоідентифікації, гармонізація особистості. Її реалізація передбачає наступні **завдання**:

- 1) сприяти збереженню здоров'я дітей, зниженню захворюваності, підвищенню *стресостійкості*;
- 2) активізувати творчі здібності учнів, підвищити навчальну мотивацію;
- 3) розвивати комунікативні якості, культуру спілкування, уміння аргументовано відстоювати свою точку зору;
- 4) створити класний колектив, розвивати самоуправління з метою надання можливості внести свій вклад кожному учневі в загальну справу класу, школи;

- 5) розвивати соціальний інтелект, утверджувати адекватні соціальні ролі;
- 6) сформувавши систему принципів і переконань учня;
- 7) навчити способам свідомого вибору й формування власних життєвих установок, моделювання образу майбутнього.

Досягнення поставлених завдань базується на семи рівнях розвитку, які відповідають найважливішим сферам самореалізації людини: **фізичний, особистісний, міжособистісний, соціальний, принциповий, універсальний та інтегративний**. Кожен з них передбачає конкретні форми й види роботи.

Для коректного втілення поставленої мети необхідно дотримуватись основних засад виховання, які органічно витікають з біо-антропо-соціо-космічного принципу як запоруки сучасного еволюційного переходу людини до нової якості в його розвитку-єднанні з природою й суспільством.

Гармонізація особистості як головна ідея виховання базується на таких **принципах**:

- безумовне прийняття (створення поля любові) людини, учня, ситуації, стану, справи;
- актуалізація життєвих цінностей учнів, допомога в їх виборі і усвідомленні;
- творчий діалог учителя й учня;
- самооцінка вчинків та особистості дитини;
- свобода самовираження;
- комунікація з позиції вищого потенціалу особистості;
- самовиховання;
- природна доцільність;
- відкритість і щирість у прояві своїх почуттів;
- успішна діяльність.

Очікуваним результатом даної системи виховання є позбавлена внутрішніх протиріч цілісна особистість, здатна успішно вирішувати задачі соціуму й Всесвіту.

Інтегрована програма гармонійного розвитку особистості

І ступінь школи

	Задачі	Повинні знати, уміти	Дії	Форми роботи
Фізичний	<p>Учні: виконувати санітарно-гігієнічні вимоги до організації діяльності, регулярно займатися фізичною культурою, спортом, намагатися вести здоровий спосіб життя.</p> <p>Педагоги: формувати уявлення про соматичне здоров'я, його фізіології і гігієні, виховувати потребу в регулярному занятті фізичною культурою і спортом.</p> <p>Батьки: розвивати санітарно-гігієнічні навички, свідоме ставлення до здоров'я.</p>	<p>Учні: уміти піклуватися про своє здоров'я, правильно розраховувати свої сили і можливості, доглядати за тілом.</p> <p>Педагоги: знати про стан здоров'я кожного учня, особливості фізіологічного розвитку хлопчиків і дівчат, діагностувати самопочуття учнів.</p> <p>Батьки: знати все можливе про фізичний стан своєї дитини, своєчасно інформувати педагогів про проблеми в здоров'ї, прищеплювати дитині навички гігієни з урахуванням вікових особливостей організму і статі.</p>	<p>Учні: кожного дня фізична зарядка, спортивних секціях і шкільних святах здоров'я, робота з наставником на фізичному рівні.</p> <p>Педагоги: проведення фізкультурхвилин під час уроків, динамічних пауз протягом навчального дня.</p> <p>Батьки: спільні заняття фізкультурою, дотримання гігієнічних норм в сім'ї, прогулянки на повітрі з рухливими іграми.</p>	<p>Уроки здоров'я, шкільні свята «Веселі старт», «Тато, мама, я – спортивна сім'я». Уроки руху: фізкультура, танець. Бесіди про здоровий спосіб життя і т.д. Образна саморегуляція стану і розвитку.</p>
Особистісний (творчий)	<p>Учні: творчо реалізовуватися в різних видах діяльності, проявляти доброту, турботу в повсякденному житті прагнути до прекрасного.</p> <p>Педагоги: створювати психологічний клімат, який сприяє розвитку творчих здібностей.</p> <p>Батьки: створювати умови для розвитку творчих здібностей дитини.</p>	<p>Учні: розуміти прекрасне, вміти заповнювати вільний час творчою працею, обирати свій вид діяльності як спосіб вираження свого «я». Вміти танцювати, співати, виразно читати вірші, малювати.</p> <p>Педагоги: формувати адекватну самооцінку в учнів, розвивати уяву і інформаційне сприйняття.</p> <p>Батьки: уміти направляти інтереси дітей для всебічного розвитку особистостей, сприяти успішній реалізації творчого потенціалу особистості.</p>	<p>Учні: участь в художній самодіяльності, творчих гуртках, робота з наставником на особистісному рівні.</p> <p>Педагоги: організація творчої, дослідницької діяльності учнів, розвиток наполегливості в різних видах діяльності.</p> <p>Батьки: прояв інтересу до успіхів дитини, спільне планування і побудова етапів його діяльності для досягнення результатів (позиція не спостерігача, а співучасника творчого розвитку дитини).</p>	<p>Творча діяльність в школі: театр, хоровий спів, уроки танців, художня студія. Організація виставок робіт учнів, концертів, шкільних свят і вікторин. Відвідування виставок, музеїв, театрів. Дослідницька діяльність учнів.</p>

Міжособистісний	<p>Учні: вчаться будувати доброзичливі, толерантні відносини з людьми, вміють відстоювати свої позиції без моральної шкоди інтересам інших.</p> <p>Педагоги: формувати культуру міжособистісних стосунків і спільної діяльності.</p> <p>Батьки: створювати в сім'ї атмосферу взаєморозуміння, взаємодопомоги, співпраці, доброзичливого ставлення одне до одного, яке базується на любові.</p>	<p>Учні: знати основи культури поведінки людини, уміти виражати свої почуття, контролювати свої емоції.</p> <p>Педагоги: знати основи психології спілкування, конфліктології, формувати колективну свідомість без шкоди дитячій індивідуальності.</p> <p>Батьки: знати правила діалогу, прийоми ефективного спілкування з дитиною.</p>	<p>Учні: робота з наставником на міжособистісному рівні, позитивне сприйняття оточуючого світу.</p> <p>Педагоги: формування колективу однодумців, зацікавленість в успіхах кожного.</p> <p>Батьки: будувати сімейні відносини на принципах любові і турботи один про одного, формування сім'ї як системи, відкритої для друзів своїх дітей.</p>	<p>Уроки етики, добра, краси; зустрічі з цікавими людьми. Години спілкування з культури поведінки. Уроки з основ православної культури. Групові тренінги з міжособистісного спілкування. Образна саморегуляція міжособистісних стосунків.</p>
Соціальний	<p>Учні: освоїти соціальні норми поведінки в усіх сферах життя людини.</p> <p>Педагоги: створити умови для шкільної адаптації (батьків), залучати дітей до соціальних норм спілкування і взаємодії.</p> <p>Батьки: усвідомити нову соціальну роль дитини, будувати відносини в сім'ї відповідно до зміни умов.</p>	<p>Учні: знати правила спілкування і співіснування, вміти вести себе в суспільстві, співпрацювати в колективі.</p> <p>Педагоги: донести до дітей вищі цінності суспільного життя, ознайомити з історією школи, її традиціями, вчити оцінювати свої вчинки з точки зору еволюційної користі суспільству.</p> <p>Батьки: вчити дитину соціальній відповідальності за слова і дії.</p>	<p>Учні: участь в класному самоуправлінні, вирішення і запобігання конфліктів мирним шляхом, дружба з ровесниками в шкільних і позашкільних колективах. робота з наставником на соціальному рівні.</p> <p>Педагоги: діагностика міжособистісних відносин і соціального статусу учнів, їх педагогічна корекція.</p> <p>Батьки: помірний контроль соціалізації дитини, його психологічного стану і інтересів.</p>	<p>Психологічні тренінги, сюжетно-рольові ігри. Класне і шкільне самоуправління. Виконання доручень. Організація допомоги хворим, відстаючим, підтримка інвалідів. Образна саморегуляція соціальних стосунків.</p>

Принциповий	<p>Учні: прагнути втілювати загальнолюдські принципи.</p> <p>Педагоги: виховувати високоморальні якості доброти, турботи, милосердя, поваги до всього живого в світі.</p> <p>Батьки: бути моральним прикладом для дітей, мати високі життєві принципи, залучати до них дітей.</p>	<p>Учні: уміти охороняти природу, правильно поводити себе в оточуючому світі, усвідомлювати, що кожна людина лише ланка ланцюга поколінь.</p> <p>Педагоги: виховувати основи екологічної культури, способи спілкування з природою.</p> <p>Батьки: знати сутність принципів батьківської турботи, справедливості, чесності, альтруїзму; вміти проявляти їх у повсякденному житті.</p>	<p>Учні: участь у благодійних та природоохоронних акціях, робота з наставником на принциповому рівні.</p> <p>Педагоги: створення здорової моральної атмосфери в колективі.</p> <p>Батьки: контроль власних думок та дії прояви справедливості та послідовності у відносинах з дітьми.</p>	<p>Години спілкування, благодійні акції. Природоохоронна діяльність.</p> <p>Образна саморегуляція принципів розвитку.</p>
Універсальний	<p>Учні: відчувати себе частинкою природи.</p> <p>Педагоги: формувати базові елементи ноосферного світогляду.</p> <p>Батьки: переоцінки світоглядних позицій у відповідності з концепцією шкільної освіти.</p>	<p>Учні: знати основи влаштування Всесвіту, місце планети Земля в ньому.</p> <p>Педагоги: виховувати почуття бережного ставлення до всього живого на Землі як до середовища свого життя.</p> <p>Батьки: знати основи ноосферної концепції формування особистості.</p>	<p>Учні: усвідомлення фундаментальної цілісності системи Людина – Природа – Суспільство; робота з наставником на універсальному рівні.</p> <p>Педагоги: сприяння створенню учнів системи позитивних усвідомлених образів.</p> <p>Батьки: сприяння ноосферному розвитку сім'ї.</p>	<p>Організація класної та позакласної діяльності реал-технології. Батьківський лекторій.</p> <p>Образна саморегуляція відносин зі світом.</p>

Використана література

1. Амонашвили Ш.А. «Вера и любовь» – М. – 2006. – 132с.
2. Амонашвили Ш.А. «Спешите, дети, будем учиться летать!» – М. – 1999. – 103с.
3. Бех І.Д. Виховання особистості : сходження до духовності : наукове видання. – К. : Либідь, 2006. – 272 с.
4. Богуш А.М. Етичні бесіди у початкових класах. – К., 1998. – 104с.
5. Ващенко Г. Загальні методи навчання : підручник для педагогів. – К. : Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441с.
6. Ващенко Г. Виховання волі і характеру : підручник для педагогів. – К. : Школяр, 1999. – 385с.
7. Вернадский В.И. Мышление как планетарное явление. – М., 1980. – 156с.
8. Вернадский В.И. Ноосферное образование. – М., 1999. – 132с.
9. Години спілкування в початковій школі / Упоряд. О.Кондратюк, О.Кравчина. – К. : Вид. дім „Шкіл. світ” : Вид. Л.Галіцина, 2006. – 120 с.
10. Екологічне виховання в початковій школі / упоряд. І.Васильченко, О.Кондратюк. – К. : Ред. загальнопед. газет, 2005. – 128 с.
11. Ерастова Л. вплив батьківського ставлення до дитини на розвиток її особистості // Завуч. – 2004. – №14, травень. – С.12-15.
12. Законодавство про освіту : збірник законів. – К. : Парламентське видавництво, 2002. – 159 с.
13. Карпенчук С.Г. Самовиховання особистості : науково-метод. посібник. – К. : ІЗМН, 1998. – 216с.
14. Коваленко С. Колективні творчі справи в початковій школі: „Сонячна подорож”. – К.: Вид. дім. „Шк. світ”: Вид. Л.Галіцина, 2006. – 128 с.
15. Лянна Г.П., Говорун Т.В., Шкарпітько Н.О, Яременко Н.В. Формування гендерної культури школярів: Навчально-методичні матеріали з гендерного виховання. – Ірпінь, 2004. – 84с.
16. Мовчун А.І. Абетка моральності : Що в характері твоїм? / А.І.Мовчун, Л.В.Мовчун. – К. : Навчальна книга, 2004. – 271 с.

17. Практична педагогіка виховання: Посібник з теорії та методики виховання / Упоряд. Г.І.Іванюк; За ред. М.Ю.Красовицького. – К. – Івано-Франк.: Плай, 2000. – 217 с.
18. Середа Л., Яременко Н. Ключі до успіху : програма виховної роботи // Методичні рекомендації щодо організації та змісту навчально-виховного процесу в закладах освіти Київщини в 2002-2003 навчальному році / За заг. ред. Н.І.Клокар. – Біла Церква : КОІПОПК, 2002. – С. 253-269.
19. Система громадянського виховання в школі / Упоряд. Ж.Сташко. – К. : Вид. дім „Шкіл. світ” : Вид. Л.Галіцина, 2006. – 128 с.
20. Тарасенко Г.С. Паросток. Методика гуманістичного виховання молодших школярів засобами природи. 1-4 класи : посібник для вчителя. – Тернопільп: Навчальна книга – Богдан, 2003. – 144 с.
21. Телемешева Л. Телебачення і психічне здоров'я дитини // Психолог. – 2002. – №41, листопад. – С.14.
22. Цветкова И.В. Экология для начальной школы. Игры и проекты. – Ярославль: Академия развития, 1977.

20

Рекомендована література для педагога, батьків та вихованців

1. Бажов П.П. Малахитовая шкатулка. – М.:Правда, 1980.
2. Владко В. Чарівні оповідання.-Державне видавництво дитячої літератури УРСР, 1962.
3. Гурская Г.О принце Готфриде, рыцаре Рождественской звезды: Повесть. Пер.с польск. Г.Языковой: Рис. Н.Протасова. – Одесса: рассказы, сказки. Кн. для внеклас. чтения мл. школьников. – М.: Просвещение, 1981.
4. Мальчик-звезда. Литературные сказки зарубежных писателей. М.: Дет.лит., 1982.
5. Мифы древней Греции.К. : Муза,1993.
6. Молода Україна : Вірші, оповідання, казки, байки, загадки : для молодшого та середнього шкільного віку. – К. : Веселка, 1993.

7. Осеев В. Волшебное слово. Сказка. – К. : Радуга, 1982.
8. Помиткін Е.О. «Перетворення» : ігрова діагностично-корекційна методика свідомого удосконалення особистості в колективі – К. : ДАККО, 1997. – 14 с.
9. Рідна школа : вірші, оповідання, казки, загадки, приказки : для молодшого та середнього шкільного віку. – К. : Веселка, 1993.
10. Секрет щастя: Сказки о труде : Для дошкольного и младшего школьного возраста. Сост., А.И.Гурский: Мн.: Юнацтво, 1988.
12. Сухомлинський В.О. Чиста криниця: Казки. оповідання, етюди : для сімейного читання. – К. : Веселка, 1993.
13. Экзюпери А. Маленький принц. Сказка. – Новосибирск: СО «ДЛ», «Мангазея», 1993. – 112 с.
14. Диво калинове : вірші, оповідання, казки, загадки : для молодшого шкільного віку. – Київ. : Веселка, 1994.